

W. R. Mead (1915–2014) In Memoriam

Niin pian kuin otin omakseni Suomen, Suomi otti omakseen minut. (W. R. Mead)

William Richard Mead, tuttavallisesti Bill Mead, syntyi Englannissa Buckinghamshiressa 29. heinäkuuta 1915 ja kuoli siellä 20. heinäkuuta 2014. Nelivuotiaan Billin traumaattinen kokemus oli äidin kuolema. Bill on kertonut, että hänet kasvatettiin ankaraan ja viktoriaaniseen tapaan. Kouluvuosien jälkeen alkoivat yli-

opisto-opinnot London School of Economicsissa, joka on yksi Lontoon yliopiston collegeista. Tohtorin tutkinnon hän sai valmiiksi samassa oppilaitoksessa vuonna 1946. Vuodet 1947–1949 hän toimi maantieteen lehtorina Liverpoolin yliopistossa. Vuosiksi 1949–1950 hän sai amerikkalaisen Rockefellerin säätiön apurahan tieteelliseen työskentelyyn. Lontoon University Collegeen hän siirtyi 1950-luvun alussa ja tuli siellä nimitetyksi maantieteen professoriksi vuonna 1961. Samalla hän toimi laitoksensa esimiehenä aina eläkkeelle siirtymiseensä asti vuoteen 1981.

Bill on kertonut, miten London School of Economicsissa hänen opettajansa professori L. Dudley Stamp (myöhemmin aateloituna Sir Dudley Stamp) luennoillaan käytti ensimmäisenä Englannissa maastamme nimitystä Suomi ja totesi Suomen olevan Euroopassa yksi vähiten tunnetuista maista. Niinpä Bill kiinnostui Suomesta. Ensimmäisen, turistiluonteisen, matkan Suomeen Bill teki veljensä kanssa vuonna 1938. Jo tuolloin Bill teki mielenkiintoisia havaintoja agraarimaisemista. Hän julkaisikin jo opiskelijana vuonna 1939 amerikkalaisessa *Economic Geography* sarjassa artikkelin Suomen maatalousmaantieteestä. Talvisotavuonna hän julkaisi *Geography*-sarjassa artikkelin ”Finland and Winter Freeze”. Ensimmäisen sodanjälkeisen matkansa Bill teki Suomeen vuonna 1947 ja tutustui Helmer Smedsin välityksellä avainhenkilöihinsä, agraaritutkija ja tilanomistaja August Jänttiin sekä maatalousekonomisti Antti Mäkeen.

Rockefeller-apuraha teki Billille mahdolliseksi pitempiaikaisen tutkimustyön Kanadassa ja Suomessa. Täällä hän tutustui uusiin avainhenkilöihinsä, metsätieteilijöihin Viljo Holopaiseen ja Nils Osaraan sekä sosiologi Heikki Warikseen. Hän tapasi Helsingissä Johannes Gabriel Granön ja Turussa teologi Samuel Lehtosen ja maantieteilijä Auvo A. Sántin. Heikki Waris oli myös Rockefeller-apurahan saaja ja tuohon aikaan sosiaalipoliittisesti kiinnostunut Suomen sodanjälkeisestä asutustoiminnasta. Wariksen tutkimusapulainen Fai-

na Jyrkilä, myöhemmin Jyväskylän yliopiston sosiologian professori, oli evakkotaustainen ja auttoi Billiä Lapinlahden pitäjässä siirtokarjalaisten asutustoiminnan tutkimuksessa. Bill keräsi siirtoväen perheistä päiväkirja-aineiston, jonka avulla hän kykeni tutkimaan asutustilallisten vuosi- ja päivätoimia. Näistä hän teki useita maantieteellisiä rytmiä koskevia artikkeleita. Sittemmin 2000-luvulla hän henkilökohtaisesti kävi luovuttamassa nuo alkuperäiset aineistot Lapinlahden asutusmuseon kokoelmiin. Laajan teoksen *Farming in Finland* hän julkaisi vuonna 1953.

Samalla tavoin kuin Billin esikuvana talous- ja sosiaalimaantieteen alalla oli L. Dudley Stamp, hänen esikuvanaan historiallisen maantieteen alalla oli professori H. Clifford Darby (myöhemmin aateloituna Sir Clifford). Darby aloitti uransa Cambridgessa, mutta työskenteli Billin kanssa Liverpoolissa 1940-luvulla ja London University Collegessa 1950-luvulla, kunnes palasi takaisin Cambridgeen. Darby kiinnitti luennoissaan Billin huomion Pehr Kalmiin, Turun Akatemian taloustieteilijään, kasvitieteilijään ja tutkimusmatkailijaan. Darby kertoi Kalmin vierailleen Englannissa matkallaan Amerikkaan. Vuonna 1748 Kalm viipyi Lontoossa ja Kaakkois-Englannin maaseudulla ja teki siellä yksityiskohtaisia havaintoja agraarimaisemasta.

Tämä lisäsi osaltaan Billin kiinnostusta Suomea kohtaan ja hän ryhtyi Suomessa keräämään Kalmia koskevaa aineistoa. Hän oppi myös tuntemaan Turun Akatemian professori Henrik Gabriel Portanin tieteelliset saavutukset ja Suomen Talousseuran toiminnot, varsinkin Carl Christian Böckerin tilastolliset arkistoaineistot Turussa. Näitä Bill hyödynsi monissa historiallisen maantieteen tutkimuksissa, jotka koskivat esimerkiksi rokotusten leviämistä innovaationa tai pitäjänmakasiinien merkitystä ylivuotisen siemenviljan säilyttämisessä. Kalmin päiväkirjoista hän julkaisi selityksineen kaksi teosta, *Pehr Kalm in the Chilterns* vuonna 2003 ja *Pehr Kalm – his London Diary* vuonna 2013. Jälkimmäinen tuli julki sen jälkeen, kun Bill oli kokenut invalidisoivan aivohalvauksen. Vuonna 1981 Bill oli julkaissut myös Skandinavian ja Suomen historiallisen maantieteen oppikirjan *An Historical Geography of Scandinavia*, jonka alussa hän mainitsee esikuvakseen Darbyn *A New Historical Geography of England* -teoksen vuodelta 1976.

Bill Mead teki pitkän päivätyön Royal Geographical Societyn varapuheenjohtajana ja sihteerinä, ja hänet kutsuttiin seuran kunniasihteeriksi.

Tulkoon todetuksi, että seuran puheenjohtajat ovat imperiumin luonnetta ilmentäen tavallisesti kuninkaallisia, maineikkaita tutkimusmatkailijoita tai sotilashenkilöitä. Bill Mead kutsuttiin myös Institute of British Geographersin ja Geographical Associationin kunniajäseneksi puhumattakaan British Academyn jäsenyydestä, joka on tullut vain harvojen maantieteilijäin osaksi. Billin akateemisesta opetustyöstä kertovat lukuisat menestyneet oppilaat, joista on tullut vaikkapa maineikkaita professoreita tai yliopistojen rehtoreita. Suomesta Bill sai vastaanottaa useita valtiollisia kunniamerkkejä jo 1960-luvulta lähtien. Suomalaisen Tiedeakatemian ulkomaiseksi jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1989. Hän oli Suomen Maantieteellisen Seuran kunniajäsen ja Fennia-mitalin saaja. Hän oli Suomessa Helsingin ja Turun yliopistojen kunniatohtori. Billillä oli pitkäaikainen kokemus yhteydenpidosta Lontoossa toimineiden suomalaisten diplomaattien sekä suomalaisten tiedotusvälineiden edustajien kanssa. Erittäin merkittävä on hänen työnsä suomalais-englantilaisen kulttuurivaihdon edistämisessä. Vuonna 2011 hän julkaisi historiateoksen *The Anglo-Finnish Society 1911–2011*.

Bill on kirjoittanut kaksi muistelmateosta Suomen-kokemuksistaan, *An Experience of Finland* vuodelta 1993 ja *Adopting Finland* vuodelta 2007. Näiden muistelmateosten lopussa on luetteloita Billin julkaisuista. Niistä kuitenkin puuttuu lukuisia Billin tekemiä Suomea käsitteleviä kirjallisia tuotteita, kuten kirja-arvosteluja, puhumattakaan niistä lukemattomista eri aihepiirejä koskevista esitelmistä, joiden välityksellä Bill on tehnyt Suomea ja varsinkin sen historiallista maantiedettä tunnetuksi.

Billin pitkäaikainen ystävä akateemikko Eino Jutikkala on todennut, että Billin positiivinen suhtautuminen maahamme ei ole ollut kohteliaisuutta, vielä vähemmän mielistelyä, vaan vakaumuksellista ja sitäkin enemmän varteenotettavaa, kun hänen kaiken kattavaa asiantuntemustaan ei voinut kyseenalaistaa. Jutikkala katsoi, että Billin mukaan Suomi on paradoksi, maa, jolla on ollut niin paljon vaikeuksia ja joka silti on saavuttanut parempaa menestystä kuin ne kansat, joilla on ollut mahdollisuus tehdä tehokkaammin propagandaa itsestään. Bill itse on todennut ytimekkäästi, että hänen Suomen-tuntemuksensa aikana suomalaiset ovat pelänneet pahinta mutta saaneet mais-taa parasta.